

T1. Melek Gedik'in "Çağdaş İran Çocuk Şiiri" Adlı Eseri Üzerine

Reşat DİLEK¹

1. Melek Gedik'in Eğitim Hayatı²

Dr. Öğr. Üyesi Melek Gedik, Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Fars Dili ve Edebiyatı bölümünden mezun oldu (2004-2008). Araştırma görevlisi olarak Ardahan ve Ankara Üniversitesinde çalışmaya başladı (2010-2019). Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde yüksek lisans eğitimini (2011-2013), Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde (2013 – 2019) doktorasını tamamladı. Hâlen Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi'nde Doğu Dilleri ve Edebiyatı Bölümü, Fars Dili ve Edebiyatı Ana Bilim Dalında öğretim üyesi olarak çalışmaktadır.

Kitabın ön kapak görüntüsü

Dr. Öğretim Üyesi Melike GEDİK'e ait bir görüntü

2. Eserleri

Nâdir Nâdirpûr'xun Şiirlerinde Göç ve Nostalji Doğu Göç Edebiyatı, Onur Kılıçer, Hatice Görgün, Editör, Demavend Yayınları, İstanbul, ss.100-112, 2017 .

Işıkları Ben Söndürürüm ve Kuşum Romanlarındaki Unsurlar ve Kadın Karakterlerin İncelenmesi: Çağdaş İran Edebiyatında Kadın, Editör: Hece Yayınları, Ankara, ss.377-395, 2018.

Çağdaş İran Çocuk Şiiri: Demavend Yayınları, İstanbul, 2021.

The Role of Ottoman Rushdiyyah Schools in The Formation of The Modern Education System in Iran: Connectivities and Common Legacies in Central Asia, Afghanistan, Pakistan, Iran and Turkey (I), Mehmet Akif Kirecci, Gonca Biltekin, Editör, Economic Cooperation Organization Educational Isntitute, Ankara, ss.477-489, 2022.

¹ Uzman, MEB (Siirt, Türkiye), Siirt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Türk Dili ve Edebiyatı ABD, resatdilek3@hotmail.com, ORCID ID: 0000-0001-6019-8707 [Tanıtma, Kayıt tarihi: 26.06.2023-kabul tarihi: 20.08.2023; DOI: 10.29000/rumelide.1347332]

² Yazarın Eğitim hayatı, eserlerine dair bilgiler ve yazara ait görüntü <https://avesis.yyu.edu.tr> internet adresinden alınmıştır.

Şekil, Dil ve Üslup Bağlamında İran Masal İncelemeleri: Keçi, Konuşan Kuş ve Kırk Zülûf, Doğu'dan Batı'ya Masalın Serüveni Dünya Masalları - Cilt 1, Prof. Dr. Fatma Ahsen Turan, Prof. Dr. Habibe Yazıcı Ersoy, Doç. Dr. Şengül Demirel, Editör, Nobel Kültür Yayınları, Ankara, ss.289-354, 2022.

İnceleme

"Çağdaş İran Çocuk Şiiri" adlı bu eser, 352 sayfadan meydana gelmektedir. Şu bölümlerden oluşmaktadır:

Birinci Bölüm: İran Çocuk Edebiyatı'nın Gelişim Dönemleri (s. 15 – 65).

İkinci Bölüm: Meşrutiyet Dönemi Çocuk Şiiri (1906-1925), (s.67-95).

Üçüncü Bölüm: Pehlevi Dönemi Çocuk Şiiri (1925-1979), (s.101-200).

Dördüncü Bölüm: İslam Devrimi Sonrası Çocuk Şiiri (1979-), (s.207-332).

Sonuç: (s.337-339).

Kaynakça: (s.341-352).

"İran Çocuk Edebiyatı'nın Gelişim Dönemleri" başlıklı **birinci bölüm** 5 ana başlık ve 23 alt başlıktan oluşmaktadır. Bu bölümde Çağdaş İran Çocuk şiirinin gelişim çizgisinin belirlenişi, tarihsel bağlamda İran çocuk edebiyatının ortaya çıkışı ve değişim süreçleri ele alınmıştır.

İslamiyet öncesi dönemde İran çocuk edebiyatının kaynağını masal, destan, efsane ve ninni gibi halk edebiyatı ürünleri oluşturmaktadır. Klasik dönemlerde sözlü edebiyat ürünleri çocukların ilgisini çekerek onları eğlendirir ve gereksinimlerini karşılardı (s.15). Bu dönemde *enderznâme* denilen didaktik eserler dikkat çekicidir. Sade ve akıcı bir dile sahip olan enderznâmeler aynı zamanda nesilden nesile aktarılan sözlü edebiyat ürünlerinden sayılmaktadır. Pehlevi dilinde yazılmış enderznâmeler arasında en bilineni *Enderz-i Kûdekân* olup çocuklara gündelik yaşamın getirdiği sorumluluklar hakkında bilgiler vermektedir. Ayrıca *Kelile ve Dimne*, *Yûşt Feryan u Aht*, *Kârname-i Erdeşir-i Bâbekân*, *Enderz-i Husrev*, *Yâdgâr-i Zerîrân ve Diraht-i Âsûrik* gibi didaktik eserler yer almaktadır (s.16).

İran'da İslamiyet'in kabulünden sonra çocukların eğitim kurumları mescitler olmuştur. Halk, çocuklarını Kur'an ve hadis öğrenmeleri için mescitlere gönderirdi. Çocuklar okula beş ve altı yaşları arasında başlardı. Mescitler dışında din ve edebiyat eğitimi veren bir diğer kurum da medreselerdi. Medreseler yüksek öğretim kurumlarıydı. Bu dönemde hikâye anlatıcılığı önem kazanmıştır. *Semek-i Ayyâr*, *Huseyn Kurd-i Şebisterî*, *Rumûz-i Hamza*, *Emîr Aslan* gibi eserler öne çıkmıştır (s. 17-19).

"*Meşrutiyet Dönemi Çocuk Şiiri*" başlıklı **ikinci bölüm** 4 ana başlık ve 5 alt başlıktan oluşmaktadır. Bu bölümde İran meşrutiyet dönemi çocuk şiirinin belli başlı temsilcileri olan şair ve işledikleri konular belirlenmiş, şiirlerin konuları, izlekleri, dil ve anlatım özellikleri, birtakım sorular doğrultusunda değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Bu dönemde siyasal, toplumsal ve kültürel alanlarda meydana gelen değişimler çocuk edebiyatına da yansımıştır. Çocuk ve çocukluk kavramları üzerinde durulmuş, eğitim alanında gelişmeler yaşanmıştır. Meşrutiyet döneminde öğüt içerikli şiirlerde ailevi değerler, çocuk ve gençlerin, özellikle kız çocuklarının eğitimi gibi konular önem arz etmiştir. İran çocuk edebiyatı alanında edebi bir tür olarak çocuk şiirinin ortaya çıkması aynı zamanda meşrutiyet dönemi şiirinde yaşanan değişimlerin sonucu olmuştur (s.69)

Birinci Dünya Savaş'ından sonra şiirde yaşanan değişimler çocuk şiirine de yansımıştır. Batılı şiir tarzından ve halk edebiyatı bünyesinde yer alan teranelerden etkilenen İran çocuk şiiri, Meşrutiyet şiirinin etkisini yitirmeye başlaması, halk edebiyatını ön plana çıkarmıştır. Nesim-i Şimâl (1870-1934), İrec Mirzâ (1874-1926), Mahmûd Hân Meliku'uş'arâ Sabâ (1813-1893), Muhammed Takî Bahâr (1886-1951) ve Dehhodâ (1879-1956) gibi şairler, şiirlerinde İran çocuk şiirinin temelini oluşturan ninni ve teranelerden faydalanmışlardır. Seyyîd Eşrefu'd-dîn Gilânî'nin (Nesim-i Şimâ) Lâlâ-yi Gehvâre (Beşik Ninnisi) adlı ninni şeklindeki şiiri bu duruma örnek olarak gösterilebilir (s.70).

Meşrutiyet dönemi çocuk şiirinin konu ve izlekleri şunlardır: Doğa, anne, eğitim, vatan, öğüt (s.73-87).

"*Pehlevi Dönemi Çocuk Şiiri*" başlıklı **üçüncü bölüm** 3 ana başlık ve 5 alt başlıktan oluşmaktadır. Bu dönemde, Pehlevi dönemi çocuk şairleri ve bu şairlerin şiirlerinde işlenen konular, izlekler, dil ve anlatım özellikleri üzerinde durulmuştur.

Çocuk ve çocukluk dönemine ilişkin bakış açısının değişmesiyle birlikte, geçmişte yalnızca çocuğa öğüt vermek ve onu eğitmek için söylenen şiir, bu dönemden itibaren çocuğun eğlence ve oyun gereksinimine de karşılamaya başlamıştır. Şiir dili eski ve çocuğun zihninden uzak sözcüklerden arınmış, sadelik ve akıcılık kazanmıştır. Şiirin içeriğinde çocuğun anlam evrenine uygun kavramlara yer verilmiştir. Musikî açısından da klasik aruz vezninden sıyrılmıştır. Böylece çocuk şiirinde şekil, anlam ve ritim açısından bir bütünlük sağlamıştır (s. 101).

"*İslam Devrimi Sonrası Çocuk Şiiri*" başlıklı **dördüncü bölüm** ise 3 ana başlık ve 18 alt başlıktan oluşmaktadır. Bu bölümde İslam devrimi sonrası İran çocuk şiirinde yaşanan değişimler ortaya konulmaya çalışılmıştır.

İslam devriminin ilk yıllarında siyasal ve toplumsal şartların değişmesiyle birlikte çoğunlukla estetik değerden uzak, propaganda amaçlı şiirler kaleme alınmıştır. Bu dönemde yazılan çocuk şiirlerinin konularını devrim, özgürlük, savaş, şehitlik gibi kavramlar oluşturmaktadır. İslam devriminin etkisiyle birlikte, bu dönemde kaleme alınan çocuk şiirlerinde dini unsurlara da sıklıkla rastlanmaktadır (s.207).

Bu dönemde çocuk şiiri alanında eser veren şairler şunlardır: Cafer İbrâhîmî, Mustafa Rahmândüst, Nâsır Kişâverz, Ruşd, Keyhân-i Beççehâ, Golek vb.(s.208).

Sonuç bölümünde; yapılan çalışmada İran meşrutiyet döneminden, İslam devrimine kadar olan dönemde yazılan çocuk şiirlerinin konu, izlek, dil ve anlatım açısından incelendiği ve bu inceleme sonucunda hangi yargılara ulaşıldığı ifade edilmiştir.

İran meşrutiyet dönemini kapsayan 1906-1921 yılları arasında İran'da siyasal, toplumsal ve kültürel olarak birtakım değişimlerin meydana geldiği belirtilmiştir. Bu dönem çocuk şiirlerinin dil ve anlatım bakımından daha öğretici içerikli ve şiirsellikten uzak bir ifade tarzına sahip olduğuna dikkat çekilmiştir.

Pehlevi dönemini kapsayan 1925-1979 yılları arasına gelindiğinde meşrutiyet dönemi çocuk şiiri için yapılan çalışmaların hız kazandığı görülmüştür. Bu dönemdeki çocuk şiirlerinde ağırlıklı olarak doğa konusunun işlendiği saptanmış, ideolojik ve siyasal söylemlere pek yer verilmediği görülmüştür. Şiirlerin dil ve anlatım bağlamında ise doğrudan öğreticiliği önceleyen kuru bir anlatımdan uzaklaştığı görülmüştür. Şairler edebi sanatlardan faydalanarak çocukların düş gücünü harekete geçiren şiirler kaleme almışlardır.

1979 yılında İslam devriminin ardından yaşanan rejim değişikliği ve savaşın etkilerinin çocuk edebiyatına yansıdağı görölmüştür. Bu dönemde çocuk şairlerinin sayısında bir artış meydana gelmiştir. Devrim ve savaşın etkisiyle şiirlerde dini unsurlar hissedilir derecede artmıştır. Bu dönemdeki çocuk şiirlerinde dil ve anlatım açısından edebi sanatların ağırlıklı olarak kullanıldığına dikkat çekilmiştir.

2019 yılında doktora tezi olarak bilim dünyasına giren bu çalışma, ilerleyen süreçte kitap olarak basılmıştır. Tez formatından çıkarılan eser, böylece daha kapsamlı bir içeriğe kavuşmuştur.

Dr. Melek Gedik, akıcı ve güçlü kaleminin yanı sıra zengin bilgi birikimiyle titiz bir araştırma deseni olan bu eserini özgün anlatımıyla okuyucuların beğenisine sunmuştur. Yaptığı katkılardan ötürü kendisine şükranlarımızı sunuyoruz.

Kaynakça

Gedik, M. (2021). *Çağdaş İnan Şiiri*, İstanbul: Demavend Yayınları.